

TARIX FANINI O‘QITISHDA ZAMONAVIY INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH

Xudayberdiyeva Sayoraxon Shavkatovna

Jalaquduq tumani 1-son texnikumi tarix fani o‘qituvchisi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada tarix fanini o‘qitishda zamonaviy interfaol metodlardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Ta’lim jarayonida interfaol metodlarning qo‘llanilishi o‘quvchilarning tarixiy tafakkurini rivojlantirish, mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish, tarixiy voqealarni tahlil qilish va baholash qobiliyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Baliq skeleti”, “Keys-stadi”, “Debat”, “Insert” kabi metodlarning tarix darslaridagi samaradorligi yoritilgan.

Kalit so‘zlar: tarix ta’limi, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, tarixiy tafakkur, pedagogik texnologiyalar, ta’lim sifati, o‘quv faoliyati.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonida ta’lim tizimiga qo‘yilayotgan talablar tubdan o‘zgarimoqda. Zamonaviy ta’limning asosiy maqsadi nafaqat o‘quvchilarga tayyor bilimlarni yetkazish, balki ularda mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, ijodiy yondashuv va tanqidiy tahlil qilish kompetensiyalarini shakllantirishdan iboratdir. Shu nuqtayi nazardan tarix fanini o‘qitishda ham an’anaviy usullar bilan bir qatorda zamonaviy interfaol metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarix fani yosh avlodning milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglashida, tarixiy xotirani shakllantirishda, vatanparvarlik va fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishda alohida o‘rin tutadi. Biroq tarixiy ma’lumotlarning ko‘pligi, voqealar va jarayonlarning murakkabligi o‘quvchilardan faqat eslab qolishni emas, balki tahlil qilish, taqqoslash va xulosalar chiqarishni ham talab etadi.

Interfaol metodlar aynan mana shu vazifalarni amalga oshirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ular o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi, bilimlarni mustaqil egallashga undaydi hamda o‘quv jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etishga imkon yaratadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Pedagogika va ta‘lim texnologiyalari sohasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar interfaol metodlarning ta‘lim samaradorligini oshirishdagi muhim rolini ko‘rsatadi. M. Klarin, V. Bepalko, N. Saidahmedov, B. Farberman, U. Tolipov, N. Muslimov kabi olimlar innovatsion pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslarini ishlab chiqqanlar.

Tadqiqotchilar fikriga ko‘ra, interfaol metodlar ta‘lim oluvchilarning bilimlarni faol ravishda o‘zlashtirishiga, hamkorlikda ishlashiga va muloqot madaniyatini rivojlantirishiga xizmat qiladi. Tarix fanini o‘qitish metodikasiga oid ilmiy manbalarda tarixiy voqealarni tahlil qilish, manbalar bilan ishlash va muammoli vaziyatlarni hal qilishda interfaol yondashuvlarning afzalliklari ko‘rsatib berilgan.

So‘nggi yillarda tarix ta‘limida raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashgan interfaol metodlardan foydalanish masalalari ham keng tadqiq qilinmoqda. Bu esa tarix darslarining samaradorligini yanada oshirishga xizmat qilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda pedagogik kuzatish, qiyosiy tahlil, ilmiy adabiyotlarni o‘rganish, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tarix fanini o‘qitishda qo‘llanilayotgan zamonaviy interfaol metodlar o‘rganilib, ularning ta‘lim samaradorligiga ta‘siri tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida interfaol metodlarning o‘quvchilarning bilim darajasi, mustaqil fikrlashi, muloqot qilish qobiliyati va tarixiy tafakkurini rivojlantirishdagi o‘rni baholandi. Shuningdek, umumta‘lim maktablari va oliy ta‘lim muassasalarida qo‘llanilayotgan ilg‘or pedagogik tajribalar tahlil qilindi.

Tarix ta‘limida interfaol metodlarning ahamiyati

Interfaol metodlar ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi faol hamkorlikni ta'minlaydi. Ushbu metodlar orqali o'quvchilar darsning passiv tinglovchisidan faol ishtirokchisiga aylanadi.

Tarix darslarida interfaol metodlardan foydalanish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- O'quvchilarning tarixiy tafakkurini rivojlantiradi;
- Mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi;
- Tarixiy voqealarni tahlil qilish va baholashga o'rgatadi;
- Jamoada ishlash madaniyatini rivojlantiradi;
- O'quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi;
- Bilimlarning mustahkam o'zlashtirilishini ta'minlaydi.

Interfaol metodlar yordamida o'quvchilar tarixiy voqealarni faqat eslab qolmay, balki ularning sabab va oqibatlarini chuqur anglash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Tarix fanini o'qitishda qo'llaniladigan zamonaviy interfaol metodlar

Aqliy hujum metodi

“Aqliy hujum” o'quvchilarning ijodiy va erkin fikrlashini rivojlantiruvchi metod hisoblanadi. Ushbu metodda muayyan tarixiy muammo yoki savol beriladi va o'quvchilar o'z fikrlarini erkin bayon qiladilar.

Masalan, “Amir Temur davlatining kuchayishiga qanday omillar sabab bo'lgan?” mavzusida o'quvchilar turli fikrlarni ilgari suradilar va keyinchalik ular umumlashtiriladi.

Mazkur metod:

- Tezkor fikrlashni rivojlantiradi;
- Darsga qiziqishni oshiradi;
- O'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi.

Klaster metodi

Klaster metodi ma'lumotlarni tizimlashtirish va ular orasidagi bog'liqliklarni aniqlash imkonini beradi.

Masalan, "Buyuk Ipak yo'li" mavzusida markaziy tushuncha atrofida iqtisodiy, siyosiy, madaniy va ijtimoiy jihatlar klaster shaklida joylashtiriladi.

Bu metod:

- Tahliliy fikrlashni rivojlantiradi;
- Mavzuni yaxlit tasavvur qilishga yordam beradi;
- Axborotni tizimlashtirish ko'nikmasini shakllantiradi.

Debat metodi

Tarix fanida bahs-munozarali masalalarni o'rganishda debat metodidan samarali foydalaniladi.

Masalan:

Mavzu: "Jadidchilik harakati Turkiston taraqqiyotiga katta ta'sir ko'rsatganmi?"

O'quvchilar ikki guruhga bo'linib, o'z pozitsiyalarini dalillar asosida himoya qiladilar.

Natijada:

- Nutq madaniyati rivojlanadi;
- Dalillash ko'nikmasi shakllanadi;
- Tanqidiy fikrlash rivojlanadi.

Keys-stadi metodi

Keys-stadi metodida real yoki shartli tarixiy vaziyatlar tahlil qilinadi.

Masalan, "Temuriylar davlati inqirozining asosiy sabablari" bo'yicha vaziyatli topshiriqlar beriladi va o'quvchilar muammoning yechimini izlaydilar.

Mazkur metod:

- Muammoli fikrlashni rivojlantiradi;
- Qaror qabul qilish malakasini oshiradi;
- Nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'laydi.

Tarixiy matnlarni o'rganishda ushbu metod o'quvchilarning faol o'qish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Baliq skeleti metodi

Ushbu metod sabab-oqibat munosabatlarini aniqlashda qo'llaniladi.

Masalan:

Muammo: "Buxoro amirligi inqirozi"

Skeletning yuqori va pastki qismlarida muammoning sabablari, markazida esa natijalari ko'rsatiladi.

Bu metod:

- Tahliliy fikrlashni rivojlantiradi;
- Tarixiy hodisalarning mohiyatini chuqur anglashga yordam beradi.

Interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik samaradorligi

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlardan foydalanilgan darslarda o'quvchilarning faolligi an'anaviy darslarga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'ladi.

Interfaol ta'lim:

- Bilimlarni uzoq muddat saqlash imkonini beradi;
- O'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi;
- Mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini rivojlantiradi;
- Muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini shakllantiradi;
- Tarixiy manbalarni tahlil qilish malakasini rivojlantiradi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar tarix darslarini qiziqarli va samarali tashkil etishga yordam beradi.

Tadqiqot natijalari va muhokama

Tahlillar natijasida tarix fanini o'qitishda zamonaviy interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning bilim olish faolligini oshirishi aniqlandi. Ayniqsa, debat, keys-stadi va aqliy hujum metodlari o'quvchilarning tarixiy tafakkuri va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlik ko'rsatdi.

Klaster va baliq skeleti metodlari murakkab tarixiy jarayonlarni tizimli tahlil qilish imkonini yaratdi. INSERT metodi esa tarixiy manbalarni chuqur o'rganishga xizmat qildi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, interfaol metodlar asosida tashkil etilgan tarix darslarida o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari va darsdagi ishtiroki sezilarli ravishda oshgan.

XULOSA

Tarix fanini o'qitishda zamonaviy interfaol metodlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Ushbu metodlar o'quvchilarning tarixiy tafakkurini rivojlantiradi, mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantiradi hamda tarixiy bilimlarni chuqur o'zlashtirishga yordam beradi.

Tarix darslarida aqliy hujum, klaster, debat, keys-stadi, INSERT va baliq skeleti kabi metodlardan muntazam foydalanish o'quvchilarning fanga qiziqishini oshiradi, ularni faol o'quv faoliyatiga jalb etadi hamda zamonaviy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli interfaol metodlarni tarix ta'limi amaliyotiga keng joriy etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2019.
3. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish. – Toshkent, 2020.
4. Farberman B.L. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2017.
5. Klarin M.V. Innovatsion pedagogika. – Moskva: Akademiya, 2018.
6. Bespalko V.P. Pedagogika va progressiv ta'lim texnologiyalari. – Moskva, 2016.

7. Hasanboyev J. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
8. Sharipov Sh.S. Ta’lim texnologiyalari va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2020.
9. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim sohasiga oid farmon va qarorlari.